

Sverre Heimdal
3629 Nore

Hei Sverre!

Jeg har fått meg oversendt ditt brev til Oldsakssamlingen. Det var da voldsomt til aktivitet på Lyrefronten oppe i Nore. Men jeg skjønner at du har kommet fram til det samme som også jeg engang fant ut: at det gjelder å finne på noe her i livet som ingen eller få andre driver med. Da kan man få seg en porsjon berømmelse og få være med de store uten å streve livet av seg, tvert imot mens man har det moro. Jeg husker jeg blåste på lur for kong Olav for 30 år siden. Og gamle Ola Brenno spilte langleik for kong Håkon og Sigrid Undset. Og nå har du gitt din sjøllagede lyre til kronprinsparet. Du sier overrekkelsen var stilfull og musikalsk. Da lurer jeg selvsagt på om det ble spilt på lyren. Det ville i tilfelle vært imponerende, eller frekt, alt ettersom. Det gjemmer seg mange problemer i lyrens musikalske traktering.

Men du er vel mest opptatt av historisk dokumentasjon, og der vet jeg ikke om det er så mye jeg (eller Oldsakssamlingen) kan føye til den kunnskap du alt har. I innføringsprotokollen finner man under år 1864 instrumentet beskrevet på følgende måte:" Musikalsk instrument av tre av eiendommelig formStykket var, da det innkom til samlingene, brekt over efter lengden, og et stykke av det brett, hvori skruene har sittet, borte. Det er nu sammenlimet og det manglende stykke erstattet med et nytt. I dette er det måske anbragt et skruehull for meget. Den krugformede del av instrumentet synes å ha vært dekket med et fast lokk, hvorover strengene har vært utspendte. Av dettes nagler findes ennu sporInstrumentet har vært bevart på gården Kravik, Nore, Buskerud."

Noen nærmere beskrivelse av funnomstendighetene enn dette tror jeg ikke vi har, og jeg tror heller ikke det eksisterer noen mer utførlig beskrivelse av instrumentet enn den som Panum og Andersson gir. De stemmer riktignok ikke helt overens i angivelsen av dimensjonene. Mine mål er: Største lengde ca. 71 cm, st. bredde i rekonstruert form ca. 27 cm.

Det er hevet over tvil at instr. har hatt et resonans-lokk, og strengefestet nederst har, som Panum sier, et tversgående hull. Når det gjelder strengetallet, har hun imidlertid gjort en lapsus som Andersson gjentar og bygger videre på. Hun taler om 6 hull i åket, men instr. nå i virkeligheten har åtte. Årsaken er kanskje at hun har sett en rekonstruksjonstegning med 6 hull, lik den som fins publisert i Norges Musikhistorie I s. 76 (1921). Andersson kombinerer så tallet seks med opplysningen om at instr. muligens ved restaureringen har fått et hull for mye, og han tenker seg følgelig muligheten for et fem-strengt instrument (likesom kantelen). Hva vi har å velge mellom, er 8 eller 7. Det er ganske finurlig å finne ut hva man bør velge. Utgangspunktet må være hullene i de bevarte delene av åket. Det viser seg at den som restaurerte, har borret inn på det originale stykket på den ene siden, slik at det ser ut som kanten av et opprinnelig hull. Dropper vi dette, og bruker den ene originale hullavstand vi har - på motsatt side - som norm, får vi nokså nøyaktig 7 hull.

Maleren Tidemand var i 1848 på studietur i norske daler og havnet også på Kravik, der han tegnet lyren (upublisert, i Nasjonalgalleriet). På tegningen har den full form og 7 skruehull. Sammen med ham på turen var maleren J. Frich, som også har laget en tegning, trolig ved samme anledning. Den er publisert i årsberetningen for 1855 for Foreningen til norske fortidsminnesmenrkers bevaring, pl 11. Også her har instrumentet full og litt idealisert form og 7 skruehull. Jeg vil tro at instrumentet var defekt på det tidspunkt det ble tegnet og at malerne har laget en rekonstruksjon. Men de har i hvert fall ikke blitt forvillet av restaureringen, så det er betryggende at også de kom fram til 7 skruehull.

Når det gjelder dateringen til 1300-tallet, henviser Panum til "norske arkeologer". Lenger kommer vi visstnok ikke, og ikke er det så farlig heller, for det er nok langt på vei en "instinkt-datering". Panum sier jo hun har hørt fagfolk som vil ha lyren datert både senere og tidligere enn 1300tallet. For meg er det ene like mulig som det andre. Men det er litt interessant at den markering eller "bekroning" som åket utgjør, er klart beslektet med den dekorering eller iallfall markering som alle de lyrene har, som fins på framstillinger av Gunnar i Ormegården, datert ca. 1200 eller på 1200-tallet. En engelsk spesialist på tidlige instrumenter, Greame Lawson, har trukket fram en malt framstilling av noe som sannsynligvis må være en lyre, fra stavkirken i Røldal, datert ca. 1100. Den har den normale europeiske runde form og viser kanskje at vi på det tidspunktet hadde samme lyretype som Kontinentet og England.

- Det autentiske navnet på samtlige av disse instrumentene var nok *harpe*.

Jeg frykter at intet er kjent om hvordan instrumentet kom til Oldsakssamlingen. Så nå blir det din oppgave å finne ut av dette og av instrumentets historie i århundrene forut, hvem som laget det, hvor lenge det ble spilt på, i hvilket bryllup det ble sparket ut av spelemannens hender og brukket, når ungene begynte å bruke det som kjelke, osv.

Jeg skjønner godt at instrumentet fascinerer dig. Kravik er jo også litt av et sted for et middelalderinstrument. Antakelig har det vært sett på og behandlet som en antikvitert i lange tider forut for Tiedemans besøk og avhendelsen til museet. - Stå på!

Oslo, den 4. desember 1990

Reidar Sevåg